

Závoti Józsefné (szerk.):

A SEGÍTŐ PEDAGÓGIA A SPEKTUSAI II. Tanulmánykötet

Závoti Józsefné (szerk.):

A SEGÍTŐ PEDAGÓGIA ASPEKTUSAI II.

Tanulmánykötet

A SEGÍTŐ PEDAGÓGIA ASPEKTUSAI II.

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

Závoti Józsefné

A tanulmánykötet szerzői:

Babai Zsófia

Csiha Tünde Noémi

Frang Gizella

Giczi Barnabásné Fehér Ágnes

Gödéné Török Ildikó

Kéri Katalin

Kovácsné Vinkovics Éva

Molnár Csilla

Pásztor Enikő

Révész József

Révészné Pálfi Krisztina

Somogyi Anett

Varga László

**SOPRONI EGYETEM KIADÓ
SOPRON, 2023**

Felelős kiadó:

Prof. dr. Fábrián Attila a Soproni Egyetem rektora

Szerkesztő:

Dr. Závoti Józsefné PhD egyetemi docens

Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet

Szerzők:

Babai Zsófia – Dr. Kovácsné Vinkovics Éva

nyelvtanár, tanársegéd,

Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar
Társadalom-, Szociális és Kommunikációtudományok Intézet

Giczi Barnabásné Fehér Ágnes egyetemi tanársegéd, Soproni

Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar

Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet

Gödéné dr. Török Ildikó ny. főiskolai docens,

Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar

Társadalom-, Szociális és Kommunikációtudományok Intézet

Dr. Molnár Csilla PhD egyetemi docens,

Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar

Társadalom-, Szociális és Kommunikációtudományok Intézet

Révész József egyetemi tanársegéd,

Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar

Művészeti és Sporttudományi Intézet

Somogyi Anett egyetemi tanársegéd,

Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar

Művészeti és Sporttudományi Intézet

Csiha Tünde Noémi

egyetemi tanársegéd, Soproni Egyetem,

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar
Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet

Dr. Frang Gizella PhD egyetemi adjunktus,

Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar

Társadalom-, Szociális és Kommunikációtudományok Intézet

Prof. Dr. Kéri Katalin egyetemi tanár,

Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar

Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet

Dr. Pásztor Enikő PhD egyetemi docens,

Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar

Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet

Révészné Pálfi Krisztina művésztanár,

Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar

Művészeti és Sporttudományi Intézet

Dr. habil Varga László egyetemi docens,

Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar

Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet

Lektor:

Tengerdi Antal, c. egyetemi docens Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar

Társadalom-, Szociális és Kommunikációtudományok Intézet

ISBN (print) 978-963-334-486-6

ISBN (pdf) 978-963-334-487-3

DOI: <https://doi.org/10.35511/978-963-334-487-3>

A kötet felhasználására a CC – Creative Commons ezen rendelkezései vonatkoznak:

CC BY-NC-ND 4.0, Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd!

További felhasználás esetén a szerzőre hivatkozni kell.

A webes hivatkozások utolsó kontrollja és a kötet lezárásának dátuma: 2023. 04. 20.

Borítókép:

Értelmileg érintett felnőttek napközi otthonában egyetemi hallgatók és gondozottak által készített kéznyomat-montázs.

Fotó: Németh Tamás

Nyomdai munkák: Lóvér-Print Nyomdaipari Kft, Sopron, Ady Endre u. 5

**A kiadvány támogatója: MTA Soproni Tudós Társaság
Pedagógiai Szakbizottság**

Tartalomjegyzék

Előszó	7
<i>BABAI ZSÓFIA – DR. KOVÁCSNÉ VINKOVICS ÉVA</i> METHODISCHE EMPFEHLUNGEN FÜR DEN FREMDSPRACHENERWERB VON LEGASTHENIKER*INNEN	8
<i>CSIHA TÜNDE NOÉMI:</i> INTENZÍV ÉS VÁLTOZATOS MOZGÁSOS CSELEKVÉSEKKEL A VILÁG MEGISMERÉSÉÉRT ÉS AZ EGÉSZSÉGES SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSÉRT – A DRÓN KOORDINÁCIÓS KÉPESSÉG-FEJLESZTŐ HATÁSA AZ ÓVODÁS ÉS A KISISKOLÁS KORÚ GYERMEKEKRE	19
<i>FRANG GIZELLA:</i> COVID MINT FEJLŐDÉSI HÁTRÁNY A BÖLCSÖDÉS KOROSZTÁLYBAN.....	27
<i>GICZI BARNABÁSNÉ FEHÉR ÁGNES:</i> ATTITÜDVIZSGÁLAT AZ ÓVODAPEDAGÓGUSOK KÖRÉBEN AZ AUTIZMUS SPEKTRUM ZAVARRAL ÉLŐ GYEREKEK INTEGRÁLT ÓVODAI NEVELÉSÉRŐL	46
<i>GÖDÉNÉ TÖRÖK ILDIKÓ:</i> TEGYÜNK MEG MINDENT EGY EMBERSÉGES, MEGÉRTŐ, ELŐÍTÉLETMENTES, EMPATIKUS VILÁGÉRT!	59
<i>KÉRI KATALIN:</i> A SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK NEVELÉSÉNEK KEZDETEI SPANYOLORSZÁGBAN	66
<i>MOLNÁR CSILLA:</i> TRAUMA ÉS FELEJTÉS ÁBRÁZOLÁSA EGY KORTÁRS FILMBEN	78
<i>PÁSZTOR ENIKŐ:</i> INKLUZÍV SZEMLELETFORMÁLÁS A MIGRÁCIÓ VONATKOZÁSÁBAN	86
<i>RÉVÉSZ JÓZSEF:</i> A ZENEI KREATIVITÁS TRANSZFERHATÁSAI	110
<i>RÉVÉSZNÉ PÁLFI KRISZTINA:</i> SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS AZ INTERAKTÍV KONCERTPEDAGÓGIA ESZKÖZEIVEL	122
<i>SOMOGYI ANETT:</i> KENYERES ELEMÉR ÉS A „KISDEDNEVELÉS”	129
<i>VARGA LÁSZLÓ:</i> KISGYERMEKKOR – A BOLDOGSÁG KULCSA.....	140

Somogyi Anett: Kenyeres Elemér és a „kisdednevelés”
In: Závoti Józsefné (szerk.): A segítő pedagógia aspektusai II.: Tanulmánykötet.
Soproni Egyetem Kiadó, Sopron, 2023, 129-139.o

*

Somogyi Anett

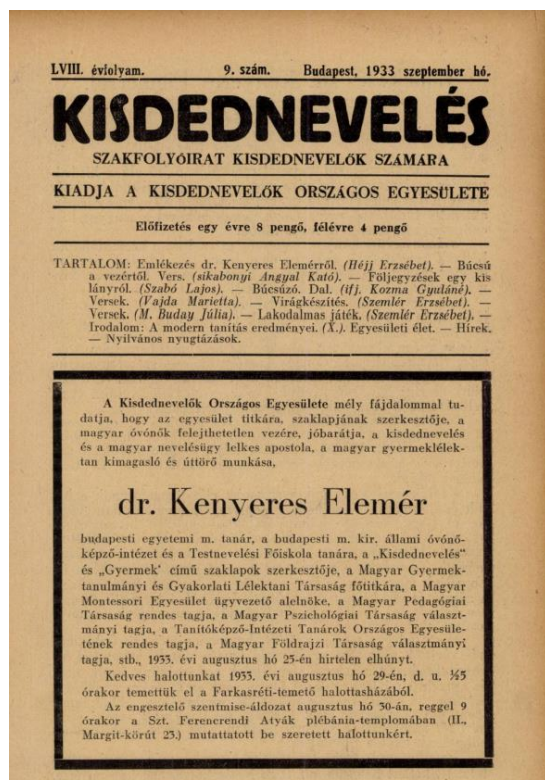
Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karú”

KENYERES ELEMÉR ÉS A „KISDEDNEVELÉS”

Bevezetés

Az óvodapedagógia történetében Kenyeres Elemér (1891-1933) neve megkerülhetetlen, ha a hazai reformpedagógia és a gyermektanulmányozás jelentős képviselőiről esik szó. Rövid élete ellenére szakmai és tudományos munkája rendkívül összetett és szerteágazó volt, ami maradandó értékeket hagyott a neveléstudományra. Tanulmányunk megkísérli röviden

bemutatni jelentős életműve főbb állomásait, különös tekintettel a „Kisdednevelés” című folyóirat hasábjain publikált sajtóanyagokra. A téma meglehetősen jól feldolgozott, több tanulmány, cikk is foglalkozott már életével, munkásságával, a reformpedagógiában és a gyermektanulmányozásban betöltött szerepével.

*Kenyeres búcsúztatása a
„Kisdednevelés” hasábjain.*

forrás:

https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevel_1933/?pg=230&layout=s

Kenyeres Elemér alakja a szakirodalmi forrásokban

Rövid, historiográfiai igényű bemutatásunkban számba vesszük azokat a főbb műveket, amelyek Kenyeres Elemér alakjával, munkásságával kapcsolatosan születtek az elmúlt, csaknem száz évben Magyarországon. Számos, róla szóló tanulmány írója számára forrásanyagként az a cikksorozat szolgált, mely összefoglalta

tudományos- és szerkesztői munkásságát, foglalkozott tanári hivatásával, és személyes életrajzi adatokat is közölt, és amely a „Kisdednevelés” 1933-ban megjelent 10. számában, hirtelen és váratlan halála apropóján született. Talán érdemes észrevenni, hogy ezek az írások egy életének és szakmai pályafutásának leggyümölcsözőbb időszakát megelőző, fiatalon elhunyt férfiről íródtak szeretett munkatársai, barátai közvetítésében, ehhez a tragikus körülményhez igazodott tehát a hangnemek.

Amikor Gyurjács András Kenyeres tanári hivatását méltatta, például így írt: „*A vallomások természetét illetőleg az őszinteséget tűztük ki vezető szempontul. Nem idealizált, hanem értékeiből és emberi gyöngeségeiből megrajzolt, reálisan ható képet akartunk róla alkotni.*” (Gyurjács, 1933, 283.o.), mégsem lehet eltekinteni attól, hogy ilyen körülmények között a kritika talán nem lett volna illendő.

Forrásanyagként szolgálhat még Kenyeresről és a Montessori pedagógiához fűződő kapcsolatáról Kiss József hosszabb lélegzetű 2 részes cikke, melyet 1934-ben a „Kisdednevelés” 2. és 3. számában közölt: „*Kenyeres Elemér és a Montessori-módszer*” címmel (Kiss, 1934).

Az előbb említett forrásokat is felhasználva születtek meg az utóbbi években különböző folyóiratokban, tanulmánykötetekben cikkek, tanulmányok. Anderkó Lajosné tanulmánya az Óvodai Nevelés című folyóirat 1981. évi 4. számában jelent meg „*A „Kisdednevelés” Kenyeres Elemér szerkesztésében*” címmel, amiben a folyóirat történetét, nagyobb és jelentősebb cikkeit foglalta össze és kitért a lap az óvónők helyzetének javításáért végzett munkájára is (Anderkó, 1981). „*Kenyeres Elemér élete és munkássága*” címmel Németh Andrástól olvashatunk összefoglalást a Neveléstörténeti füzetek 12. számában (Németh, 1993).

Kurucz Rózsa „*Kenyeres Elemér és a Montessori módszer*” című tanulmányát Kenyeres születésének 100. évfordulójára írta meg 1991-ben, amely az Óvodai Nevelés 10. számában jelent meg (Kurucz, 1991).

Kenyeres munkásságát is érintve foglalkozott Rajnai Judit a 2002-ben megjelent Reformpedagógia-történeti tanulmányok című kötetben a Montessori pedagógia hazai fogadtatásával, a 30-as évek sajtóját elemezve, amihez nem csak a „Kisdednevelésben” megjelent anyagokat használta fel, hanem más kortárs lapok cikkeit is. Összegzésében rámutatott, hogy a szakajtó támogatása és a Montessori-módszer lelkes követőinek (Kenyeres Elemér, Kiss József, Burchard Erzsébet és mások) népszerűsítő munkája ellenére sem sikerült a 30-as években a „dottorossa” nézeteit hazánkban meghonosítani, pedagógiai elvei azonban bizonyos mértékben teret nyertek az óvodai gyakorlatban, mint pl. a gyermekekhez méretezett berendezési tárgyak és a használati eszközök esetében (Rajnai, 2002).

A „Kisdednevelés” kezdeti évei

Az óvodai nevelés első szakfolyóiratát az 1869-ben megalakuló Kisdednevelők Országos Egyesülete (továbbiakban rövidítve KOE) hívta életre. A lap 1870-ben jelent meg először „*Alapnevelők És Szülők Lapja*” néven. Ebben az időszakban hazánkban az óvodai szakemberek száma alig több mint százra volt becsülhető, így nem lehetett sok előfizetője. Egy éven belül meg is szűnt a lap, majd 1872-ben újra megindult „*Nevelési Szakközlöny*” címmel, új szerkesztőséggel. A működésben anyagi nehézségek miatt azonban ismét 2 év kényszerpihenő következett, mire az Egyesület 1877-ben harmadszor is elindította a lapot már a „*Kisdednevelés*” címmel.

A kezdeti években a szerkesztők túlnyomó többsége Fröbel elveinek gyakorlati megvalósítására törekedett, nagy hangsúlyt fektettek az értelem fejlesztésére. Fröbel és követői verseit, dalait, játékait fordították és közölték, majd később Fröbel szellemében magyaros dallamra írt műveket is. Közöltek módszertani anyagokat, gyakorlati foglalkozásokat, egészségügyi cikkeket, verseket, dalokat, meséket, játékokat, külföldi ismertetéseket, tanügyi híreket is (Peres, 1896, 421 – 423.o.).

A 80-as évektől Európában és az Amerikai Egyesült Államokban kibontakozó újtító, gyermekközpontú pedagógiai szemlélet és nevelési gyakorlat Magyarországra is hatással volt. Ugyanerre az időszakra volt tehető egy másik pszichológiai-pedagógiai mozgalom, a gyermektanulmányozás, amely ugyancsak hatott a hazai reformpedagógia fejlődésére (Németh – Pukánszky, 1999, 245.o.). Mindezeknek hatása a lap hasábjain is megjelent, új irányok, módszerek, és célok felé fordult a figyelem. A nemzeti, népies jegyek hangsúlyozása is fontossá vált az óvodai nevelésben. Ahogy Peres Sándor, a lap főszerkesztője 1896-ban írta: „*Most a lap, (...) A kisdednevelést nemzetivé és módszerében szabadabbá akarja tenni. Felkutatja a nép- és műirodalom gyöngyeit, a népies gyermekmondókákat, dalokat, meséket, játékokat, munkaszerű foglalkozásokat, hogy a kisdednevelésben alkalmazza. A gyermek lelki életének megismerésére, feltárására igyekszik, hogy ezen az alapon építse fel a nevelés módszerét. Súlyt helyez a kisdedeknek magyar beszédre való tanítására. A kisdedeknél a kedély nevelését irtja első feladatnak s a szabad játékot a legelső nevelési eszköznek*” (Peres, 1896, 423.o.).

Az első világháborúban és az azt követő zűrzavaros időszakban a KOE sem tudta a munkáját folytatni, és a lap megjelenése 1920 – 23-ig szünetelt. 1923-ban özv. Székely Gáborné Kenyeres Elemér közreműködésével összehívott Szegeden egy gyűlést, hogy újjászervezzék az egyesületüket. Elnöküknek Imre Sándort választották meg, és az ő kívánságát figyelembe véve, de vele egyetértésben Kenyeres Elemér kapta meg a titkári pozíciót és a lap szerkesztői feladatát

is. Anyagi és szervezési problémák nehezítették a lap újbóli megjelenését, amire végül először 1924-ben került sor, a rendszeres és a havi megjelenés pedig 1926-ban valósulhatott meg (Anderkó, 1981, 131.o.).

Érdekesség, és Kenyeres Elemér szakmaiságát jól szemlélteti, ahogy a lap alcíme és ajánlása a szerkesztő tevékenysége kezdetétől megváltozott. A kezdeti években a „Kisdednevelés” alatti sorban a „Szülők, kisednevelők és a nevelésügy barátai számára” alcím olvasható egészen az 1919. május 1-jén kiadott 5. szám megjelenéséig. Az utána következő kényszerszünet miatt a következő lapszám 1924. május 1-jén jelenik meg már Kenyeres szerkesztésében a „Szakfolyóirat kisednevelők számára” alcímmel.

Kenyeres Elemér munkásságának kezdeti évei

Hogy megérthessük, miért bizonyult ő a lap „lelkének”, és hogyan vált az ő szerkesztésével a folyóirat sikeres, korszerű és nívós szakfolyóirattá, meg kell ismernünk Kenyeres Elemér életét, még ha csak vázlatosan is.

A kezdetben rosszul tanuló diák a szépirodalomban találta meg azt az hajtóerőt, amely a tanulmányaiban is motiválta, és újabb célok elérésére sarkallta. A külföldi könyvek olvasásához azonban nyelvtudásra is szüksége volt, ezért önszorgalomból német, francia és angol nyelven tanult, és kis idő múlva már „fordítgatott” is. 1909-ben tanítói, majd pár évvel később polgári iskolai tanári oklevelet szerzett. A tanári oklevél azonban nem elégítette ki tudásszomját, jelentkezett hát az Apponyi Kollégiumba, de az irodalom szak helyett a pedagógia szakra nyert felvételt. Itt ismerte meg Imre Sándort vezető szaktanára személyében, aki döntő hatással volt nemcsak iskolai éveire, hanem a további szakmai életére is. A tanítóképzőintézet tanári képesítés után pedagógusi pályáját 1919-ben az Állami Óvónőképzőintézetben kezdte meg, ahol neveléstudományi tárgyakat oktatott, majd 1924-ben pedagógiából, filozófiából és lélektanból szerzett doktori címet Budapesten (Rojkó, 1933, 288–289.o.).

Pedagógusi pályára készült ugyan, de a kisgyermekkel addig még nem foglalkozott. Kétségeit, kezdeti aggodalmát a folytonos tanulás és szakadatlan munka, a kisgyermeknevelés ügyének való teljes odaadás oszlatta el. Elkezdődött tehát tudományos pályája: megírta a kisednevelés és kiseddóvó intézetek történetét, az óvodai foglalkozások legfontosabb tudnivalóit, az óvodai nevelés elméletének fejlődését 23 részben, (amelyek a Néptanítók Lapjában jelentek meg), cikkeiben foglalkozott az óvónők továbbképzésének-, és az óvónőképzés átalakításának szükségességével (Imre, 1933, 275.o.).

Kenyeres Elemér, a „Kisednevelés” szerkesztője

Kenyeres titkári, szerkesztői és tanári munkája szorosan összetartozott, állandó kapcsolódást biztosított meglévő és volt tanítványaihoz is, egyaránt szolgálta az új óvónőképzést és a régiek továbbképzését. Igyekezett korszerű anyagot biztosítani saját intézete és más tanítóképző intézetek számára, tudatosan gazdagította munkáival, tanulmányaival, fordításával a neveléstudomány magyar nyelvű irodalmát (Imre, 1933, 276-277.o.). Tudományos munkájának eredményességéhez nem csak a lélektani-gyermektanulmányi szakirodalom alapos ismerete és a közvetlen kapcsolat az óvónőképzéshez járult hozzá, hanem a gyakorlóóvoda gyerekeinek és az 1919-ben született saját kislánya fejlődésének a megfigyelése is gazdag tapasztalati anyaggal szolgált (Rojkó, 1933, 289.o.).

Kenyeres szerkesztői munkája a lapot egészen megújította, és magas színvonalú szakfolyóirattá tette. Fontosnak tartotta a neves külföldi pedagógusok kisednevelésre vonatkozó fő műveinek fordítását, közreadását. A következő tanulmányok listája a Kisednevelés 1939. évi 9. számában megjelent lista alapján történik (n.n., 1939, 343-344.o.).

Nagyobb lélegzetű külön kiadott tanulmányok és fordítások időrendi sorrendben:

- Kenyeres Elemér: **Fröbel** gyermekismerete. 1925.
- Czeke Marianne, H. Révész Margit és Petrich Béla: **Gróf Brunsvik Teréz** élet- és jellemrajza, emlékiratai. 1926.
- **Fröbel Frigyes** műveiből. (Embernevelés. A gyermekkert foglalkoztatási eszközei. Pálcika kirakás. A gyermek rajzolókedve. A közvetítő iskola). Fordította Petrich Béla. Előszóval ellátta Kenyeres Elemér, 1928.
- **Pestalozzi Henrik**: Levelek a kisednevelésről. Fordította Petrich Béla. Előszóval ellátta Kenyeres Elemér. 1929.
- **Comenius**: Anyaiskola. Fordította Petrich Béla. Előszóval ellátta Kenyeres Elemér. 1929.
- **Herbart**: Pedagógiai előadások vázlata. Fordította Nagy J. Béla. Bevezetéssel ellátta Fináczy Ernő. 1932.
- **Pestalozzi** levele stanzi nevelési kísérletéről. Fordította és bevezetéssel ellátta Szemere Samu dr. 1932.

A kiadott munkák egy része az óvónő hallgatók számára olvasmányként szolgálhatott a tanulmányaik során, ezt olvashatjuk a Kisednevelés 1930. évi 1. számában, ahol Kenyeres közölte az első osztályos hallgatók kötelező szakirodalmi olvasmányaik listáját.

„Az elsősztályos óvónő-növendékek a kisednevelés történetével foglalkoznak heti két órában. A nevelés történetének vázlatos megismerésével kapcsolatban tanárunkkal együtt vagy önállóan elolvassák az egyes korok legjelentékenyebb nevelési elmélkedőinek a kisednevelést is érintő fő művét vagy ennek legfontosabb, legtanulságosabb és legjellemzőbb részleteit. (Ezek a művek a következők: Szt. Ágoston Vallomásai, Comenius Anyaiskolája, Locke: Gondolatok a nevelésről, Rousseau Emilje (I. és II. könyv), Pestalozzi levelei a kisednevelésről, Fröbel Embernevelése és kisebb dolgozatai, Montessori fő műve, Brunszvik Teréz Emlékiratai” (Kenyeres, 1930, 8.o.).

Az 1929. évi 7-8. számban a KOE debreceni közgyűléséről tudósítva szó esik az addig leközölt vagy kiadott művekről és az azutáni tervekről is. A múlt nagyra tartott pedagógusainak főbb művei közzétételét befejezve, a lap szeretne rátérni a modern, új irányzatok ismertetésére is. „Azt akarjuk, hogy a magyar kisednevelők a külföldi kisednevelés legújabb irányait a leghivatottabb képviselőik legnevezetesebb műveinek fordításából még idejében megismerhessék” (n. n., 1929, 246.o.).

Tudományos munkájához nagymértékben hozzájárultak azok a tapasztalatok, amelyeket Kenyeres 1926-1927 között a genfi egyetemen folytatott gyermektanulmányi, pedagógiai témájú kutatások közben szerzett. Nagy hatással volt rá a Rousseau Intézet és a gyermektanulmányozás és az új iskola elismert tudós képviselői: Claparède, Piaget, Bovet. Az Intézet gyakorló iskolájában, a Kicsinyek Házában szerzett élményeiből született a „Genfi levél” című cikksorozat, amelyet ez időszakra alatt publikált a „Kisednevelés” hasábjain. (Németh és Pukánszky, 1999). (Érdekességképpen megjegyzendő, hogy számos tanulmány többes számban említi a cikksorozat címét, „Genfi levelek”-ként, de az eredeti forrásanyagban ez egyes számban szerepel.) Életében fényes szakmai sikerek sorozata következett: 1929-ben a Testnevelési Főiskola előadó tanára lett, 1930-ban a gyermektanulmányok magántanárává habilitáltak, majd 1931-ben a Magyar Gyermektanulmányi és Lélektani Társaság főtítkárává, és a „A gyermek” c. lap szerkesztőjévé választották (Rojkó, 1933, 290.o.). Imre Sándor véleménye szerint az új nevelés francia szakirodalmának Kenyeres volt a legnagyobb ismerője az akkori magyar neveléstudomány képviselői között. Nyelvtudása azonban nem csak a fordítás szempontjából volt hasznos, hanem az új pedagógiai mozgalom részesévé és bírálójává is vált általa (Imre, 1933, 278.o.).

A reformpedagógia és a gyermektanulmányozás hazai vagy külföldi képviselőinek tanulmányai a folyóiratban:

- **Nagy László:** Egyéni irány a kisdednevelésben. 1924.
- **Kenyeres Elemér:** A gyermek első szavai és a szófajok föllépése. 1926.
- **Dewey J.:** Az érdeklődés és az erőfeszítés az akaratnevelésben. Fordította Kenyeres Elemér. 1927.
- **Montessori Mária:** Módszerem kézikönyve. Fordította Burchard- Bélaváry Erzsébet. Előszóval ellátta Kenyeres Elemér. 1930.
- **Descoeudres Alice:** Nevelő játékok. Fordította Éltés Mátyás. 1930.
- **Dewey J.:** A gondolkodás nevelése. A gyermek és a tanterv. Ford. Kenyeres Elemér. 1931.
- **Montessori Mária:** Előadásai az új nevelésről. Fordította Burchard- Bélaváry Erzsébet. 1932.
- **Kenyeres:** A gyermek időismerete, A 3 – 6 éves gyermek testi és szellemi fejlődése. 1932-1933.
- Szemere Samu dr.: **Dewey** neveléstana. Szemelvények „Demokrácia és nevelés“ c. művéből. 1933.

Kenyeres idejében a lapot olyan kritika is illette, miszerint túl kevés a gyakorlati, módszertani tanulmányok száma az elméleti szakmunkák javára. Kenyeres a kritikára a lap 1928. évi 7–8. számában felelt. Válasza szerint az óvodában feldolgozható zenei, művészeti jellegű vagy testmozgásra épülő anyagokat illetően a számuk és minőségük nem kevesebb vagy rosszabb a lap újabb számaiban, mint a régebbi évfolyamokban. *„Ha pedig a panaszkodók az egyes foglalkozási körökbe vágó anyag módszeres feldolgozását, nevelési kísérletekről való beszámolást, az óvodákban előforduló egyes érdekes, jellemző esetek megbeszélését értik gyakorlati cikkeken, akkor valóban lehet hiányokat emlegetni, de ennek nem a lap az oka.”* Kifejezi még reményét arra vonatkozólag, hogy a háború vége óta nem igazán termékeny pedagógiai irodalom idővel fellendül (Kenyeres, 1928, 273.o.).

A folyóirat által kiadott módszertani munkák:

- Kenyeres Elemér: Pósa Lajos a gyermekszobában és a kisdedóvóban. 1926.
- Klaudy Gyula: A táblai rajzolás. Egyszerű vonalas rajzok gyűjteménye. 1926.
- Doby Ida: Játékos svéd torna. Óvodák és iskolák számára. 1926.
- cikk formában: Blaskó Margit: Az óvodás gyermek agyagformálása. 1930.

- cikk formában: Bergemann-Könitzer M.: Az óvodás gyermek formálása alakítható anyaggal. 1929.

Nevéhez fűződik még két olyan érdekes tanulmány, amelyek nélküle soha nem jelentek volna meg, de hozzájárultak a gyermektanulmányozás irodalmához (Imre, 1933, 276.o.).

- Tari Imréné: Egy anya naplójából. Följegyzések egy lány életéből a születésétől a tizenhatodik évig. 1928.
- Böhm Károly feljegyzései gyermekeiről. 1929.

Kenyeres Elemér és Maria Montessori

A gyermekek nevelése, oktatása területén forradalmian új gondolatokat és módszereket felmutató Maria Montessori könyvei, tanulmányai az egész világon sikert arattak, 1912-ben már több nyelvre is lefordították az olasz orvosnő első könyvét (Kurucz, 1995:12).

A Magyarországon megjelenő első cikkek még nem is magáról a módszerről szóltak, „*hanem „a casa dei bambinik” szociális alapgondolata: a gyermekek, különösen az elhagyott gyermekek testi és lelki gondozása*” volt inkább témájuk (Kiss, 1934a, 34.o.).

A Montessori-pedagógia magyarországi történetében az első fontos évszám 1912, amikor is a Ferencesrendi Mária Misszionáriusnők budapesti VII. kerületi Hermina úti óvodáját Montessori eszközökkel rendezték be. Még ugyanebben az évben jelent meg az első magyar nyelvű tanulmány az olasz pedagógusnőről Várnai Sándor tollából a Kisdednevelés hasábjain „Pedagógiai reform” címmel. A következő években sorra jelennek meg a cikkek más pedagógiai folyóiratokban, de jellemzően a módszer külsőségeire helyezték a hangsúlyt az újító pedagógiai gondolatok mélyebb elemzése és megértése helyett. A világháború hatása azonban a tudományos életben is megmutatkozott, 1916-22-ig szó sem esett Montessoriról sem szakajtóban, sem előadáson (Kiss, 1934a, 34 – 35.o.).

A korabeli forrásokat kutatva egyértelműen kijelenthető, hogy Kenyeres Elemérnek fontos szerepe volt Maria Montessori pedagógiai módszerének hazai népszerűsítésében, műveinek fordításában. Már tanári pályája kezdeti éveiben fokozott figyelemmel kísérte Montessori nevelési koncepcióját, amelyben a hazai óvodaügy megújításának lehetőségét látta (Németh és Pukánszky, 1999, 258.o.). Alapos lélektani ismeretekkel rendelkezett és azt kutatta, milyen módszerekkel lehet a gyermek testi és lelki fejlődését természetesebb úton elősegíteni. Így jutott el az új iskolák és a Montessori pedagógiai módszer tanulmányozásához.

Az évekig tartó hallgatás után Kenyeres jelentkezett 1921-ben és 22-ben megírt cikksorozatával a Néptanítók Lapjában. „*A kisdednevelés elméletének fejlődése*” című 23 részes tanulmányából 14 részt Montessori Mariának és tanításának szentelt. A hosszú tanulmányban részletesen, egészen a kezdeti évektől ismertette a „dottorossa” munkásságát, az értelmi fogyatékos gyermekekkel való munkája tapasztalatait, az első „casa dei bambini” keletkezését, berendezését. Alaposan kitért az új nevelési elvek megvalósításához elengedhetetlenül szükséges megfelelő környezet ismérveire, bemutatta az alkalmazott eszközöket. Szándéka szerint Montessori 1909-ben megjelent fő művét szerette volna minél pontosabban visszaadni, elkerülve a bírálatot és véleménynyilvánítást. Gondosan tárgyalta a módszer legkényesebbnek ítélt kérdéseit, a gyermeki szabadság, a büntetés és a jutalmazás kérdését. Számos helyen szó szerint idézett, válogatva a több száz oldalas könyv tartalmából. Az ő által fontosnak tartott gondolatok és idézetek azonban rávilágítottak Kenyeres szakmai állásfoglalására is a kisdedneveléssel kapcsolatban. Ahogy Kiss József a „Kisdednevelés” hasábjain írta: „*Az ő célja is az lett, őszintén megalkuvás nélkül lett az, ami Montessorié: mindent a gyermekért*” (...), „*A két, módszerileg egy elvi alapon álló lélek találkozása volt ez s már a megindulásnál döntően befolyásolta a különben szigorú kritikus Kenyerest*” (Kiss, 1934a:37,39). Közös volt bennük, hogy mindketten pszichológusok voltak és a nevelés alapjait a lélektanra kívánták felépíteni, és a természet szeretetében és a vallásos nevelés fontosságában is megegyezett véleményük (Kiss, 1934a, 34-40.o.).

Hogy Montessori első könyvének teljes fordítása szükséges és fontos, azt genfi tartózkodása és az Új Nevelés Nemzetközi Ligája 1929-ben megtartott kongresszusa erősítette meg benne. 1930-ban jelenik meg tehát a „Módszerem kézikönyve” Burchard-Bélaváry Erzsébet fordításában és Kenyeres előszavával (Kiss, 1934b, 77-78.o.). Hogy milyen hiánypótlónak és hasznosnak bizonyultak a Montessori módszeréről szóló írások és fordítások a gyakorló óvónők számára, arról Benkő Anna, a Pestvármegyei Óvókör elnöke írt a „Kisdednevelés”-ben, amikor Kenyerest méltatta: „*Reánk különösen Montessori nevelési elveinek és módszerének ismertetésével hatott, amellyel úgyszólván egészen új alapokra fektette a magyar kisdednevelés módszerét*” (Benkő, 1933, 285.o.).

Fontos megemlíteni még Kenyeresnek a Magyar Pedagógiai Társaság keretein belül az 1933-ban megalakuló Magyar Montessori Egyesület ügyvezető alelnöki tisztségét (Kiss, 1934:33). A világhírű nevelővel személyesen is találkozott 1930-ban, amikor Montessori hazánkba látogatott a Magyar Pedagógiai Társaság tiszteletbeli tagjaként, a társaság meghívására. A látogatásról cikk számolt be a „Kisdednevelés” hasábjain: nem csak Kiss József (Kiss, 1931)

hanem Burchard-Bélaváry Erzsébet tollából is, akinek óvodáját Montessori személyesen is felkereste ez alkalommal (Burchard-Bélaváry, 1931).

Kenyeres haláláról Kiss József értesítette Montessorit, aki az alábbi sorokkal válaszolt: „Nagyon fáj Kenyeres dr. halála. Már napok óta tudom, s nem akarom hinni, hogy ez a fiatal, nagyszerű ember elment. Tudom, milyen lelkes hívem volt, örökké fájlalni fogom korai elhúnytát“ (Kiss 1934, 81.o.)

Összegzés

Kenyeres Elemér, a pedagógus, a titkár és szerkesztő, a lélektan és gyermektanulmányozás kutatója, az egyesület alelnöke, a fordító munkásságát tanulmányunkban vázlatosan és bizonyos részleteiben tudtuk csak ismertetni, túlnyomórészt a „Kisdednevelés” folyóiratban megjelent forrásanyagok segítségével. Élettörténete összefonódik a reformpedagógia eseménydús éveivel, melynek kutatását nagyban segítik a korabeli - részben ma már-digitalizált újságcikkek, tanulmányok. Halálának sajnálatos körülményei hozzájárulhatnak munkásságának és életrajzának meglehetősen egyfókuszú megközelítéséhez és ábrázolásához. Kenyeres portréjának és vitathatatlanul nagy életművének részletes és átfogó feldolgozása még rejt lehetőségeket magában, újabb forráskutatások segítségével még árnyaltabban tudnánk megismerni neveléstörténetünk egyik nagyszerű képviselőjét.

Bibliográfia

A hivatkozott irodalomjegyzékben szereplő letöltések dátuma: 2023. február 10.

1. Anderkó, L. (1984): A „Kisdednevelés” Kenyeres Elemér szerkesztésében (1923 – 1933). Óvodai Nevelés, 34. évf., 4. sz.131-134.o.
2. Benkő, A. (1933): Kenyeres Elemér dr. titkári és szerkesztői működéséről. Kisdednevelés, LVIII. évf., 10. sz. 284-287.o. In: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1933/?pg=273&layout=s
3. Burchard-Bélaváry, E. (1931): Montessori Mária Budapesten. Kisdednevelés, LVI. évf., 2. sz. 39-40.o. In: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1931/?pg=38&layout=s
4. Gyurjács, A. (1933): Kenyeres Elemér dr., a tanár. Kisdednevelés, LVIII. évf., 10. sz. 281-284.o. In: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1933/?pg=270&layout=s
5. Imre, S. (1933): Kenyeres Elemér munkássága. Kisdednevelés, LVIII. évf., 10. sz. 274-281.o. In: <https://adt.arcanum.com/hu/view/Ki>
6. Kenyeres, E. (1930): A gyermek társas élete az óvodáskorban. Kisdednevelés, LV. évf., 1. sz. 1-9.o. In: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1930/?pg=0&layout=s
7. Kiss, J. (1934 a): Kenyeres Elemérés a Montessori-módszer. Kisdednevelés, LXI. évf., 2. sz. 33-4.o. In: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1934/?pg=32&layout=s
8. Kiss, J. (1934 b): Kenyeres Elemérés a Montessori-módszer (II. közlemény). Kisdednevelés, LXI. évf., 3. sz. 75-82.o. In: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1934/?pg=74&layout=s
9. Kiss, J. (1931): Montessori Mária Budapesten. Kisdednevelés, LVI. évf., 2. sz. 33-39.o. In: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1931/?pg=32&layout=s
10. Kurucz, R. (1991): Kenyeres Elemér és a Montessori módszer. Óvodai Nevelés, 44. évf., 10. sz. 336-338.o.
11. Kurucz, R. (1995): Montessori-pedagógia. Nodus, Veszprém. 164.o. ISBN 963 04 1978 5

12. n.n. (1928): Egyesületi élet. Kisdednevelés, LIII. évf., 7-8. sz. 264-277.o. In:
https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdedneveles_1928/?pg=263&layout=s
13. n.n. (1929):Egyesületi élet. Kisdednevelés, LIII. évf., 7-8. sz., 238-248.o.: In:
https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdedneveles_1929/?pg=239&layout=s
14. n.n., (1939): A »Kisdednevelés« kiadásában megjelent művek. Kisdednevelés, LXIV. évf., 9. sz. 343-344.o.In: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdedneveles_1939/?pg=342&layout=s
15. Németh, A. – Pukánszky, B. (1999): Magyar reformpedagógiai törekvések a XX. század első felében. Magyar pedagógia 99. évf., 3. sz. 245-262.o.
16. Németh, A. (1993): Kenyeres Elemér élete és munkássága. In: Balogh László (felelős szerk.): Neveléstörténeti füzetek 12. OPKM, Budapest, 63-69.o.
17. Peres, S. (1896): Kisdednevelés, Rövid ismertetés a kiállítás sajtóügyi osztálya számára. Kisdednevelés, XXV. évf., 17. sz. 421-424.o.
In:https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdedneveles_1896/?pg=440&layout=s
18. Rajnai, J. (2002): A Montessori-pedagógia fogadtatása a harmincas évek hazai pedagógiai sajtójában. In: Németh András (szerk.): Reformpedagógia-történeti tanulmányok. Osiris, Budapest. 121-136.o. ISBN: 963 389 243 0